

נאמר של עיר פירסורפיה

תשובה

לחוזרים בתשובה

בישראל של 1983-4 לא הכל קורר ומדבר. ישנן כמה נקודות-אור בתרבות-הישראלית, נקודות שאינן זוכות בסיקור בכלי-התיקשורת, אך מעידות על תהליכים תת-קרקעיים, העשויים להגיע לכדי מיצוי והשפעה בשנים הבאות. אחד מתהליכים אלה מתבטא בפריחה חסרת-התקדים של סיפרי-עיון בפילוסופיה. פריחה זו של סיפרי פילוסופיה סותרת לא במעט את ההנחה הקובעת: כאשר רועמים התותחים - שותקות המוזות. פריחה זו של סיפרי פילוסופיה מעידה גם שהורם העכור של חורבן-תשובה, הוזכה לטונות של מילים בעיתונות המודפסת והאלקטרונית, הוא זרם מנותק מהמציאות התרבותית האמיתית של ישראל, ראשית 1984. אל מעט מתוך סיפרי הפילוסופיה והעיון שראו אור במהלך השנה החולפת, מתייחס נמר של נייר.

אריסטו

בשנת 1880 פורסמה הידיעה, כי בין קיטעי המפאירוס שהעלו חולות פאירוס שבמצרים, נמצאו גם רפיים קטנים, שנרכשו על-ידי המוסיאון המצרי של ברלין, ובהם אפשר היה

פילוסוף אריסטו
בלי טרקטור, בלי נגריה

לקרוא מישפטים מקוטעים שעניינם תולדות המישטר המדיני של אתונה, כעבור 10 שנים רכש המוסיאון הבריטי כמה מגילות פאפירוס שמקורן במצרים, ושלוש מהן מכילות את מדינת האתונאים מאת אריסטו. על כך מספר ד"ר אש"ר, בהקדמה למהדורה העברית של מדינת האתונאים.

* אריסטו - מדינת האתונאים; עברית: דויד אש"ר; הוצאת יל מאגנס; 130 עמודים (כריכה רכה).

מדינת האתונאים משחזר את תולדות המישטר המדיני של אתונה, על גילגולים השונים, ומתאר את סידרי המישטר האתונאי בימיו של אריסטו. עירכוב של תיאור היסטורי עם עמדות ודעות הופך לספר הגות מרתק, המקיף שיעורי היסטוריה, לצד פרקי אתיקה ציבורית, כמו רואי-השכונות, מזכירים ופקיד-הקדש.

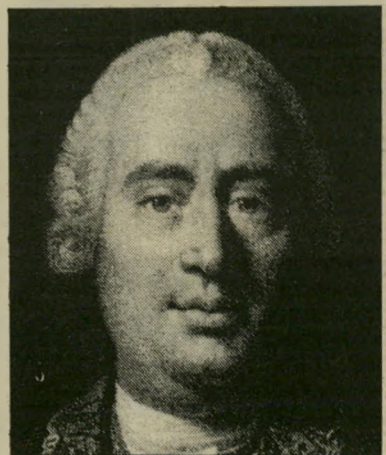
פרק אחד בספר, העשוי להיות בעל חשיבות לקורא הישראלי בן-זמננו, הוא הפרק מישורת צבאיות, פרק שהיה עשוי לשמש לחברה וישראלית מדרך שימושי כיצד להתייחס למצביאים כאריאל (אריק) שרון ורסאל (רפול) איתן, ולתוצאות מלחמת-הלבנון שהם הביאו על ישראל.

בין השאר כותב אריסטו בפרק זה: את האסטרטגים מאשרים בהצבעה מדי פריטאניה, אם נראה כי ממלאים הם היטב את תפקידם; אך אם מפטרים בהצבעה אחד מהם, הוא נשפט בבית-דין; הרשע - מעריכים את העונש שעליו לשאת או לשלם; יצא זכאי - חוזר לבית-הגורל...

ועדת כהן באתונה, ששרון ורפול היו ניצבים בפניה, אחרי מלחמה כמלחמת-לבנון, היתה משחררת אותם מהטרקטור של חוות-שרון ומהנגריה שבתל-עדשים.

יום

בימים אלה, כאשר מיני-מלחמת-תרבויות מתנהלת בישראל ומתמקדת בשאלה אם לפתוח בית-קולנוע כפתח-דיקור בלי שבת, או לא - יש טעם עמוק בסיפור של דיוויד יום (1776-1711), הוגה-הדעות והיסטוריון סקוטי. הספר ראה אור באחרונה בתרגום לעברית, תחת הכותרת דיאלוגים על הדת הטבעית. כדיאלוגים על הדת הטבעית בוחן יום את הדת כתופעה שנוגדה מתוך הכרח פנימי (הפחד מפני הנסתר), והפכה עז מזהרה מערכת של פילסוף ואחיות עניינים, שיש להשאירה כלהטוטי-כמרים ופוליטיקאים... הדיון בדיאלוגים על הדת הטבעית מתנהל כשיחה בין שלושה טיפוסים שונים של מאמינים, המייצגים שלוש גישות שונות לדת. האחד שמו דמיאן,

פילוסוף יום

שלושה אישים, שלוש גישות

והוא הדגם של המאמין המשכיל, שאינו מטיל ספק באמיתות הדת. השני הוא קליאנתס, אף

* דיוויד יום - דיאלוגים על הדת הטבעית; תרגום: משה שטרנברג; מבוא מאת דויד חד; הוצאת מאגנס; 173 עמודים (כריכה רכה).

הוא משכיל, המאמין שניתן להוכיח את עיקרי-היסוד של הדת באמצעות כוחות-ההכרה הרגילים של האדם, בלי צורך בהתגלויות ובהתנסויות ובשאר שיגיונות של אמונה. השלישי הוא פילון, המייצג את הפילוסוף בעל הרגש הדתי, שכולו מתפעם מן הסדר המתגלה ביקום ומהתבוננות המתגלה בסדר התופעות.

יש בדיאלוגים על הדת הטבעית מרכיב חזק מאוד של מה שנהוג היה לכנות שעשוע אינטלקטואלי, המשלב ריעות והצגות ריעה של פילוסופים שונים, אחת מול רעותה. גם המידע העיוני שספירו של יום מנוסח בסיגנון פשוט אך מרתק, כמו: בהנחה שזומע אני את גאליאנוס דן על המיבנה של גוף-האדם. האנאטומיה של אדם, אומר הוא, מגלה מעל לשש מאות שרירים שונים, והבדק כיאות את אלה מוצא, שבכל אחד מהם היה על הטבע להביא לידי תיאום לפחות עשרה גורמים שונים. על מנת להשיג את המטרה הרצויה. צורה מתאימה, גודל הולם, תיאום נכון בין התכליות השונות, המצב העליון ותחתון של השלם. ההשכלה הנאותה של העצבים, העורקים והזרירים השונים...

מטאפיסיקה

המטאפיסיקה היא מדע העוסק בשאלות שמעבר לתחום הניסוי, שאינו בדרך הטבע, והוא אחד מאגפי העיסוק של הפילוסופיה, או כמאמר אחר-העם: לרדת עם הפילוסופים לעמקי תהום המטאפיסיקה.

באחרונה ראו אור בתרגום לעברית שני ספרים העוסקים באחד מענפי המטאפיסיקה, הראשון שבהם הוא סיפורו של ריצ'ארד טיילור מטאפיסיקה * והשני סיפורו של קייט קמפבל גוף ונפש...

כרש הספר הראשון, ציין המ"ל: על ריצ'ארד טיילור נאמר, כי אילו קם מקיברו הפילוסוף הגדול דיוויד יום, הוא היה מפתל על דרך ההתפלספות של טיילור, ובזדאי היה אומר: לבתיבה הזאת תתבוננתי כאשר דרשתי שהפילוסופיה תכתב בבחיירות.

מטאפיסיקה פורש את סוגיות-היסוד של המטאפיסיקה, ומתמקד בהיבטים השונים של בעיית הגוף והנפש. טיילור מציג לפני הקורא את שאלת הצורך במטאפיסיקה, את שאלת ממשות העצמי והגוף, מטריאליזם, מובן הזהות, חלקה של הרוח כפונקציה של הגוף, שאלת חופש וטרמיניזם, גורל, מרחב וזמן, זמן ונצח, סיבתיות, אלוהים, הוויה ואין.

אין ספק שכתביתו של טיילור היא אכן פשוטה ובהירה, כפי שהוא עושה זאת בתל-פרק אלוהים, שבו הוא כותב:

אם נניח עתה כי העולם - כלומר מיכלול הדברים כולם פרט לאלוהים - מביל בתוכו את הטעם לקיומו, הרי שנניח כי הוא קיים מעצם טבעו, כלומר כי הוא יישות הבררית. במקרה זה לא יהיה כמובן כל טעם לומר כי הוא חייב להיות תלוי באלוהים או בכל דבר אחר לשם קיומו; שכן אם הוא קיים מעצם טבעו, הוא אינו תלוי אלא בעצמו. כשם שלצורך הפקת דם אין השמש תלויה אלא בעצמה בלבד, אך דבר זה אינו סביר, שכן לפי מיטב הבררנה, אין בעולם או במשהו בתוכו כדי להעיד על היותו קיים

* ריצ'ארד טיילור - מטאפיסיקה; עברית: יעל כוחן; הוצאת אדם; 175 עמודים (כריכה רכה).

** קייט קמפבל - גוף ונפש; עברית: יורם נבון; תל-דבר והשלמות; פרופ' ישעיהו לייבוויץ; הוצאת מאגנס; 99 עמודים (כריכה רכה).

מעצם טבעו, ולעומת זאת ישנם דברים רבים המעידים על היפוכו של דבר...

בספר השני גוף ונפש בוחן קייט קמפבל את מהות אחד מהנושאים הקלאסיים של הפילוסופיה, בעיית הגוף והנפש. קמפבל בוחן את הפתרונות השונים לבעיית גוף-ונפש, שהוצעו בפילוסופיה החדשה, דרך הדואליזם, הביהביוריות, המאטריאליזם - ובחזרה לשיטת בחינת הנושא במאה ה-19, הנראית למחבר כמתקבלת ביותר על הדעת.

בראשית הספר הקדמה מרתקת של פרופ' ישעיהו לייבוויץ, הפותחת בציטוט מבריק מקארל פופר, שהעיר פעם: הפילוסופיה השונות של העולם המערבי רובן אינן אלא ניסוחים שונים של ריחן בנשוא השניות של גוף ונפש.

בין פרקי הספר בחינת שאלות עקרוניות כבעיית נפש-וגוף ומקומה בפילוסופיה, כיצד מתעוררת בעיית גוף-ונפש, בתפיסות הדואליסטיות, הפיתרון הביהביוריסטי ועוד. בסיום הספר מובאות תוספות של ישעיהו לייבוויץ, הבוחנות לאורו שאלות כמוה והמחשב והמוח החצוי.

קירקגור

הפילוסוף סרן קירקגור (1813-1855) נחשב מחולל המחשבה האקזיסטנציאליסטית בפילר סופיה, כמי שהשפיע מאוחר יותר על הוגים אקזיסטנציאליסטים כהידגר, יאספרס, אונאמונו, סארטר ואחרים.

באחרונה ראה אור בתרגום לעברית סיפורו חיל ורעדה * המתוסף לשני קבצים מהגותו של קירקגור, שקיימים כבר בעברית.

בחיל ורעדה מתמודד קירקגור בשאלת-

אבזיסטנציאליסט קירקגור
כל דור מתחיל מחדש

מוסר קיומית יהודית קלאסית והיא: כיצד להבין את אברהם (אבינו)?, כבחננו את הניסיון, שבו העמיר אלוהים את אברהם כסיפור-העקדה.

קירקגור מנסה להביא את הקורא להבנת אברהם ושאלת אמונתו כאלוהים - דרך המליכה אותו למצב, שבו הוא מתרוקן מהאדם שבקירבו ומתמלא אלוהים.

קירקגור מליך את עיונו בסוגיית עקידת-יצחק, להנחה הקובעת ... שם דוד אינו יכול להתחיל בקידה אחרת מזו שהחל בה קדמו, כל דוד מתחיל בה מחדש. בשם ששום דוד לא יכול להתקדם בה על-שני קדמו - כל

* סרן קירקגור - חיל ורעדה, ליריקה דיאלקטית; תרגום וחוסוף דיוקן: אייל לוי; הוצאת אשמורת; 136 עמודים (כריכה רכה).